

Hieronymus Bosch i Jeroni Bosch. Rere les passes d'un altre pintor esborrat del Renaixement català

Autor:

Data de publicació: 15-02-2017

Crònica de la conferència que sobre En Jeroni Bosch va pronunciar En Jordi Bilbeny el passat 18 de gener del 2017 al Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona

Dimecres 18 de gener va tenir lloc a la Sala Martí l'Humà del Museu d'Història de Barcelona la darrera conferència del "9è Cicle de conferències sobre la falsificació de la història de Catalunya", organitzades per l'Institut Nova Història. En aquesta, en Jordi Bilbeny ens va mostrar les línies generals de la seva nova recerca i ens va ensenyar les traces i sospites que, a parer seu, posen en dubte el que la història de l'art oficial diu del pintor flamenc del segle XV Hieronymus Bosch. Segons en Bilbeny, no hi ha cap mena de consens entre els seus biògrafs primitius sobre la personalitat i vida d'En Bosch. Per això, en Bilbeny va estar més d'una hora i mitja aportant dades i imatges que avalessin la seva teoria. Primer de tot, va analitzar el seu cognom, "Bosch", i els orígens que se li atribueixen. Suposadament, el pintor és originari d'Hertogenbosch, un poble on no hi passava res transcendent, on no hi havia cap bri de vida artística ni cultural de relleu i d'on el pintor no es va moure mai. Segons ens diuen els llibres, d'allà pren el pintor el sufix "Bosch", amb el qual signarà diverses peces de la seva obra i alguns dels seus dibuixos. Aquí, la signatura és autògrafa. I feta analitzar per una paleògrafa, aquesta, sense descartar que pugui ser holandesa, creu que la lletra és netament catalana. A més a més, els dos documents on se'ns diu que "Bosch" és un pseudònim de Van Aeken són posteriors a la seva mort i un d'ells és redactat de nou per una sola mà des de començament del segle XIV fins a final del XVI "amb una finalitat molt evident", conclou l'investigador.

En Bilbeny contextualitza el pintor i després d'analitzar molts dels seus quadres i llegir els seus biògrafs, dubta que algú que tenia cura de la seva pintura fins al més mínim detall pogués no haver conegut de primera mà el que pintava. És el cas de paisatges plens de muntanyes, penya-segats i rocs monolítics, que a l'investigador li recorden la nostra geografia, sobretot la montserratina, amb el Cavall Bernat. Ens descobreix també gorres vermelles que semblen barretines, barrets de palla, turbants, moros o moriscos, cabanes i barques exactes a les que trobem al delta de l'Ebre

o l'Albufera de València, negres que ens remetent al tràfic d'esclaus, molt més estès a l'època a Portugal i a la Nació Catalana, especialment València. També va posar l'atenció en un massís muntanyós que recorda enormement el Montseny, la qual cosa tornaria a donar la raó als historiadors de l'art que, abans del 1936, creien que En Bosch estava profundament influït pel gòtic internacional i pel Mestre de Sant Jordi, Bernat Martorell, el qual, precisament, és fill d'una vila que hi ha al peu del Montseny: Sant Celoni.

En Bilbeny també ens fa posar atenció a la flora i fauna presents als quadres del Bosco, alguns exemplars de les quals només eren propis de les possessions catalanes. Per això, compta també amb l'opinió de diversos biòlegs que avalen la seva tesi. I va remarcar que en un dels quadres apareix el dragó (en llatí el Drago Arbor), un arbre que hi ha a les Canàries i que En Bosch és el primer a Europa a pintar. Llavors, com que, per en Bilbeny, els Bosch catalans s'havien instal·lat a Canàries, hi veia una possible relació familiar.

A mesura que avança la conferència, l'espectador va percebent un mosaic d'elements que apunten indicis –en paraules d'en Bilbeny– que “fan pensar que el Bosch no pot ser qui ens diuen que és”. I, sense voler-lo catalanitzar, en Bilbeny diu que, per sobre de tot, En Bosch ha d'estar d'alguna manera vinculat a Espanya, com ja apuntaven diversos autors dels segles XVII i XVIII i com ell mateix acte seguit va demostrar.

Una de les particularitats més especials es va donar quan en Bilbeny va començar a citar autors que, estudiant la seva simbologia, creien que el Bosch era un càtar o un descendent de càtars. Però, com que a Hertogenbosch i rodalies no es va donar mai aquesta heretgia, tot semblava indicar que aquella forma d'espiritualitat només podia haver pervingut a l'artista pel seu contacte directe amb catalans, cosa que tornava a situar-lo dins l'òrbita hispana.

Així, va citar el parer d'en Jusepe Martínez que, en un tractat sobre pintura de la segona meitat del segle XVII, diu explícitament que el Bosco “és fill de Toledo” i que va marxar a Flandes a estudiar pintura.

En Bilbeny posa en entredit que algú al segle XV, fill de Toledo, es pogués dir “Bosch”, sobretot perquè en castellà li han dit sempre “Bosco”, i creu que és la mà del censor qui ha canviat el nom de la ciutat de Barcelona pel de Toledo, tal com passa també al testament de Garcilaso de la Vega, on el text diu que està signat a Barcelona, però “en esta Ciudad de Toledo”.

Finalment, va mostrar com en el quadre de l'Epifania hi apareix un escut d'armes amb una flor de lis. Els entesos apunten que es tracta de l'escut o bé del comitent o bé de la Germandat on pertanyia el pintor. O sigui, que no ho saben del cert. Però en Bilbeny va ensenyar tot seguit els escuts de la família Bosch de Barcelona i Lleida, també ornamentats amb flors de lis. Amb la qual cosa resultava que el Bosch fill de “Toledo” tenia el mateix escut d'armes que els Bosch catalans.

La conferència es va fer curta. Quasi no va haver-hi tenir temps per fer preguntes que, de ben segur, van quedar al pap. Com sempre, en Bilbeny no ens deixa indiferents. Tal vegada cal estar una mica obert de mentalitat per veure-hi més enllà del que se'ns ha explicat. Siguí com sigui, quan un assisteix a una de les conferències de l'INH, surt amb més preguntes al cap. I això és bon senyal. Les ganes de seguir aprenent i traient l'entrellat de moltes de les històries que se'ns han mal explicat és un bon motiu per seguir assistint a les propostes de Nova Història.

Ben aviat podreu visualitzar la conferència completa, així que es pengi al web de l'INH (www.inh.cat).

Institut Nova Història

Un moment de la conferència, al Saló del Tinell, del MUHBA, ple de gom a gom.